

1

Museets rolle som international sikkerhedsaktør

Af Marie Elisabeth Berg Christensen

1 Russiske soldater rydder miner i 2017. Foto: structure.mil.ru

2 Beskadigede genstande i Palmyra, 2012. Foto: UNESCO

I løbet af de seneste 20 år har kulturarvsbeskyttelse i væbnet konflikt udviklet sig til at blive et transnationalt sikkerhedsspørgsmål. Museumsverdenen står her som en vigtig, men uforberedt aktør.

I 2014 til 2016 gennemførte ISIS omfattende ødelæggelser og plyndringer i Mellemøsten – vi husker alle begivenhederne i oldtidsbyen Palmyra i Syrien. Dette var en fortsættelse af en tendens, der begyndte i 2001 med Talebans ødelæggelse af Buddha-statuerne i Bamiyan-dalen i Afghanistan.

Ødelæggelserne blev af forhenværende generalsekretær i UNESCO Irina Bokova fordømt i dramatiske vendinger som "crimes against the common heritage of humanity" og "war crime". Bokova fremhævede beskyttelse af kulturarv i områder påvirket af væbnet konflikt som en politisk og sikkerhedsmæssig nødvendighed. Bokova og UNESCO's sprogbrug vakte genlyd i det internationale samfund, hvor stater såvel som NGO'er inkorporerede begreberne i deres virke. I denne sammenhæng skal ødelæggelserne nok også ses som en bevidst provokation og en på én gang udfordring og udnyttelse af den, især i Vesten udbredte, forestilling om en 'fælles

verdensarv'. Det lykkedes i hvert fald ISIS at få sin blanding af provokation og propaganda eksponeret bredt i en fortælling, der blev forstærket af en massiv dækning i store globale medier.

Alt dette førte til, at betydningsfulde instanser som FN, ICC, NATO, UNESCO m.fl. kriminaliserede ødelæggelsen af kulturarv især ved at blokere ulovlig eksport af kulturværdier, men også ved at anerkende at kulturarv var blevet en del af den militære geografi. Kulturarvsbeskyttelse blev på den måde et multidisciplinært område og et centralt emne i international sikkerhed.

Museets nye rolle

Selv om sikkerhedsniveauet for kulturarv forbliver moderat i forhold til andre sikkerhedsrigtige emner, for eksempel klimaforandringer, påvirker det museumsverdenen betydeligt. Moderne museer i dag ser sig selv som en del af et større verdensbillede, og kulturarv som et sikkerhedspolitisk spørgsmål er et konkret eksempel på, hvordan museet trækkes ind i en samtidig politisk diskussion.

Museumsverdenens reaktion har været en strøm af konferencer, symposier og udstillinger om især plyndring og ulovlig handel; områder, der påvirker museernes faktiske indsamlingspolitik. Men vi har også set handlinger, der har bevæget sig ud over konventionelle museumsaktiviteter. Eksempelvis museer, der deltager i politiske debatter i nationale og internationale fora og udfører redningsmissioner i områder, der er ramt af væbnet konflikt. Dertil kommer, at museer har en vigtig rolle i at yde ekspertise til bekæmpelse af kriminelle handlinger relateret til kultur, herunder terrorisme, samt bidrager til kapacitetsopbygning i militære operationer og til museer i berørte områder. Sådanne handlinger har udvidet museets virkeområde, og selv om aktiviteterne typisk ikke er omfattet af formel museumspolitik, genskaber de museet i en sikkerhedsdimension.

Men er museumsverdenen forberedt på dette? Svaret er nej!

Udviklingen ledes af personlige passioner, forbindelser og motivationer snarere end institutionelle og policy-drevne dagsordener. Dertil kommer, at den politiske debat om kulturarvsbeskyttelse i konflikt-

2

FAKTA

Artiklen tager afsæt i ph.d.-projektet *The securitisation of cultural heritage: The museum as an actor in global security*. Projektet er et samarbejde med Nationalmuseet, Københavns Universitet – Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier (ToRS) samt Nordic Center for Cultural Heritage and Armed Conflict (CHAC). Projektet er finansieret af Ny Carlsbergfondets Forskningsinitiativ.

områder synes præget af kraftig fluktuation. Politikere har tendens til kun at engagere sig i emnet, når det fylder i den aktuelle dagsorden, og feltet er kendetegnet ved relativt kortsigtede løsninger og en beskedne reel indsats.

Behov for institutionalisering

Dette resulterer i en ujævn bevidsthed om emnet blandt politikere, medier og økonomiske støtter. Konsekvensen bliver, at resourcetildelingen stagnerer sammen med den faldende omtale, og både statsdrevne og internationale initiativer forbliver få og underfinansierede.

Så der er behov for en mere dedikeret indsats inden for hele museumsverdenen

"Politikere har tendens til kun at engagere sig i emnet, når det fylder i den aktuelle dagsorden, og feltet er kendetegnet ved relativt kortsigtede løsninger og en beskedne reel indsats."

viet til kulturarvsbeskyttelse både under og efter konflikter. Men dette er vanskeligt. Det er uden for det traditionelle museums ansvarsområde at have ekspertise og ressourcer til at kunne sende deres personale til aktive konfliktzoner. Virkeligheden er imidlertid, at museumsfolk på trods af dette trækkes ind i feltet på grund af deres samarbejde med sikkerhedsinstitutioner som militæret, straffedomstole, NATO, politi m.fl.

Så om museumsverdenen vil det eller ej, er den blevet en del af det globale sikkerhedsnetværk til beskyttelse af verdens kulturarv. Og det vil museet blive ved med at være, for kulturarv er og vil fortsat være et mål for ødelæggelse og systematisk plyndring.

Derfor skal museumsfolk uddannes i, hvordan man arbejder med dette felt på en organiseret måde, og hvordan man navigerer i internationale relationer. Dette kræver en mere formel og institutionaliseret struktur med hensyn til museets rolle i international politik og sikkerhed. Herunder som facilitator i ekspertise- og kapacitetsopbygning i konfliktområder samt i den efterfølgende fredsopbygning og -bevarelse.

Marie Elisabeth Berg Christensen er arkæolog, konservator og ph.d.-stipendiat